

HET PROGRAMMA VAN DE SOCIAAL-DEMOCRATISCHE BOND, 1882

Overwegende:

- I. De arbeid is de bron van allen rijkdom en beschaving. Daar arbeid ten algemeenen nutte alleen mogelijk is door de maatschappij, zoo behoort aan de maatschappij, d.i. aan al hare leden, het gezamenlijk arbeidsprodukt, bij algemeenen arbeidsplicht, volgens gelijk recht, voor ieder naar zijne redelijkerwijze gevoelde behoeften.
In de tegenwoordige maatschappij zijn de arbeidsmiddelen monopolie van de klasse der kapitalisten; de daardoor ontstane afhankelijkheid der arbeidende klasse is de oorzaak der ellende en der knechtschap in alle vormen. De bevrijding van den arbeid vereischt, dat de arbeidsmiddelen gemeenschappelijk goed der maatschappij worden en dat de genootschappelijke regeling van den gemeenschappelijken arbeid met algemeen nuttige aanwending en rechtvaardige verdeling van de arbeidsopbrengst plaats heeft. De bevrijding van den arbeid moet het werk der arbeidende klasse zijn, tegenover welke alle andere klassen slechts ééne reactionnaire massa vormen.
- II. Van deze grondstellingen uitgaande, streeft de Sociaal-Demokratische partij met alle haar ten dienste staande middelen naar den vrijen staat der Socialistische maatschappij, naar opheffing der onredelijke loonwet door afschaffing van het stelsel van loonarbeid, naar opheffing van alle uitzuiging, in welken vorm ook, en terzijdestelling van alle sociale en politieke ongelijkheid.
- III. De Sociaal-Demokratische partij, van meening dat personen van beiderlei geslacht gelijke rechten en gelijke plichten moeten hebben, is besloten alle haar ten dienste staande middelen aan te wenden tot algeheele opheffing der vrouw uit den staat van slavernij, waarin zij nu verkeert.
- IV. De Sociaal-Demokratische partij, ofschoon allereerst werkende binnen de perken der nationaliteit, is zich het internationaal karakter dier partij bewust en besloten om alle plichten, die daardoor den arbeider worden opgelegd, te vervullen en de verbroedering van alle menschen tot waarheid te maken.

Hiertoe vordert zij als grondslagen van den staat:

1. Algemeen gelijk, direkt kies- en stemrecht met geheime en verplichte stemming door alle staatsburgers voor alle verkiezingen van staats- en gemeentebestuur.
2. Direkte wetgeving door het volk. Beslissing over oorlog en vrede door het volk.
3. Algemeene weerplicht en dus afschaffing van staande legers.
4. Afschaffing van alle wetten, die de vrije uiting van meening in pers en vergaderingen, het vrije denken en het openbaar onderzoek beperken.
5. Kostelooze rechtspleging voor en rechtspraak door het volk.
6. Verplicht vrij onderwijs, de kosten te dragen door de staat. Onderhoud gedurende den leertijd, van staats- of gemeentewege, der kinderen die daaraan behoefte hebben. Scheiding tusschen kerk en staat.
7. Afschaffing van alle wetten, die aan de vrouw minder rechten toekennen dan aan den man.

De Sociaal-Democratische partij verlangt ten einde dit doel spoediger te bereiken:

1. Een progressieve successiebelasting (opklimmende belasting op de erfenissen).
2. Eene enkele progressieve (trapsgewijze) inkomstenbelasting voor staat en gemeente ter vervanging van alle bestaande belastingen.
3. Onbeperkt recht van Vereeniging.
4. Een normalen arbeidsdag overeenkomstig de behoeften der maatschappij. De staat is verplicht den rustdag zoveel mogelijk voor iederen burger te handhaven.
5. Verbod van kinderarbeid en regeling van den vrouwenarbeid in verband met de eischen der gezondheid.
6. Wet op den arbeid. Streng toezicht op alle woningen, werkplaatsen en levensmiddelen.
7. Regeling van den arbeid in de gevangenissen.
8. Eigen bestuur van alle hulp- en ondersteuningskassen voor arbeiders, door den staat te vormen.

Bron: [Archief Sociaal-Democratische Bond](#), nr 17 (Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis). Het oorspronkelijk vastgestelde programma is niet bewaard gebleven. Het gaat hier om een document bevattende programma, statuten, en huishoudelijk reglement van de afdeling Maastricht, gedateerd 17 oktober 1889. Deze tekst is identiek met die welke in *Recht voor Allen* verscheen (en die is afgedrukt in: L. de Vries, samensteller, *Hop hop hop hangt de socialisten op. Een documentaire over het opkomend socialisme in de jaren tachtig, ontleend aan Recht voor Allen*, Amsterdam, 1967, 200-201), maar verschilt in details van de versie die Vliegen geeft (zie W.H. Vliegen, *De dageraad der volksbevrijding. Schetsen en taferelen uit de socialistische beweging in Nederland*, dl. I, Amsterdam, 1921, 37-38). De 'onredelijke loonwet' heet bij Vliegen 'de ijzeren loonwet', de 'Sociaal-Demokratische partij' bij hem soms 'de vereeniging' en zo zijn er meer kleine variaties. Waar Vliegen geen bron aangeeft, geef ik de voorkeur aan de officiële tekst, ook al dateert die uit 1889. Niettemin is het niet onaannemelijk dat er verschillende versies van dit program in omloop zijn geweest.

Uit: Bart Tromp, *Het sociaal-democratisch programma. De beginselprogramma's van SDB, SDAP en PvdA, 1878-1979*, Amsterdam, 2002, 493-495.